

את המלחמה הבאה צריך למנוע, לא לנצח

מאת: אורי בר יוסף, הארץ, 17.2.2020

המלחמה הבאה, שבמרכזה יעמוד אתגר ההתמודדות עם מאגרי הטילים המקיפים את ישראל, היתה נושא לשלושה מאמרים ב"הארץ" (14.2). יניב קובוביץ תיאר את "תנופה", תוכנית ההתעצמות של צה"ל לשנים 2020–2024, כפי שהוצגה לתקשורת. התוכנית מיועדת לייצר צה"ל חדש, שבמרכזו "העצמת הקטלניות", שתקצר את סבבי הלחימה הבאים, כולל נגד איראן. לא ברור איזה צה"ל נקבל מ"תנופה", אך ברור שהוא יעלה הרבה יותר כסף. במלים אחרות: יותר מסים, יותר פקקים, פחות בריאות ופחות חינוך.

עמוס הראל הסביר, שלהצגת התוכנית משמעות מרכזית: צה"ל, בניגוד להתרעות של ראש הממשלה, אינו מעריך שמלחמה חדשה עומדת על הפרק, ולכן נוצר "חלון הזדמנויות" להתעצמות, על חשבון התכוננות למלחמה בטווח הזמן המייד. עם זאת, "חלון ההזדמנויות" אינו מוגף בפני אפשרות של מלחמה גדולה, שתפרוץ בעקבות תהליך הסלמה ששני הצדדים אינם מעוניינים בו. להבנת תהליך כזה יש לחזור לדינמיקה שהיתה בין ישראל לסוריה בשנים שלפני מלחמת ששת הימים. איש לא רצה מלחמה גדולה, ובכל זאת היא פרצה.

המאמר של האלוף (במיל") יצחק בריק ופרופ' אבשלום אליצור תיאר את המלחמה הבאה בצבעים קודרים. לא רק בגלל עוצמת האיום הגלום באלפי טילים בעלי ראשי נפץ, היכולים לפגוע כמעט בכל נקודה בארץ, אלא גם כי תשובות ישראל לאיום הן, כדבריהם, "מעט מאוד הגנה, ובשעת מבחן – פשוט כלום". להערכתם, המלחמה תוביל לשיתוק המדינה, למנוסה המונית מאזור לאזור ומהארץ לחו"ל, ומעל לכל להרג המוני. הפתרון הטכנולוגי שהם מציעים: מערכת "סקייגארד", המבוססת על לייזר כימי רב עוצמה, המסוגל ליירט טילים במהירות ובמחיר זול.

שלושת המאמרים עוסקים בשאלה הגורלית ביותר בעבורנו, אך לא יעוררו שום שיח פוליטי-ביטחוני של ממש. עצם העדר הדיון הוא ביטוי כואב ומטריד לדלות הפוליטיקאים (מימין ומשמאל) ולדלות התקשורת, הנמנעת מלחקור את מי שמתיימרים להנהיג, כיצד בכוונתם להתמודד עם האיום הגדול ביותר מאז מלחמת העצמאות.

התשובה שצה"ל נותן לאיום היא שילוב של מודיעין, יכולות תקיפה מן האוויר ותמרון קרקעי בלבנון, לכיבוש השטח שממנו ישוגרו הטילים. על פניו זה נשמע טוב, אך ספק אם זה יעבוד. אם נדרשו לקהילת המודיעין שנים לאתר מנהרות ענק בצפון, סביר להניח שיכולתה לאתר מנהרות קטנות יותר בעומק לבנון, שבהן יאוחסנו הטילים, מוגבלת יותר. לחיל האוויר יכולות מרשימות, אך יש הבדל בין השמדת 44 משגרי טילים במבצע "משקל סגולי" בתחילת מלחמת לבנון השנייה לבין השמדת 15 אלף טילים ויותר, המסוגלים לפגוע בגוש דן. "תנופה" אולי תקצר את המלחמה הבאה, אך לכוחות היבשה יידרש לא מעט זמן כדי לכבוש את השטחים שמהם ישוגרו הטילים. עד שיסיימו את משימתם, מחפורות הטילים יתרוקנו.

כך גם ביחס למענה של מערכות לייזר. המענה טוב, אך רק בתנאי שהמלחמה מתנהלת כשהשמים בהירים, אין דליפת חומרים מסוכנים, ומתמלאים עוד כמה

תנאים, שכנראה לא יתמלאו במלחמה הבאה. בדומה למערכות ההגנה הקיימות ("כיפת ברזל", "קלע דוד" וכדומה), גם המענה הזה טוב ליירוט טילים יחידים, אבל לא למטחים של עשרות או מאות רקטות וטילים, כפי שצפוי להיות במלחמה הבאה.

בהעדר מענה טכנולוגי־צבאי אפקטיבי נגד איום הטילים, אין מנוס מהמסקנה, שבינינו לבין אויבינו נוצר מצב של "מאזן אימה". מקור המונח הזה במלחמה הקרה, והוא מתאר שיווי משקל בין שני צדדים, ובו לכל צד יש יכולת להשמיד את האחר באמצעות נשק גרעיני, אבל לא למנוע את השמדתו הוא. שיווי משקל כזה יכול להתקיים, אף כי בצורה רופפת יותר, גם במצב שהאיום הוא קונוונציונלי. כבר היום איראן ובעלות בריתה יכולות לגרום לישראל נזק שעלול להיות "בלתי נסבל", והיכולת הזאת הולכת וגדלה. לישראל, מצדה, מיוחסות די עוצמות המסוגלות להשיב גם את איראן וגם את בעלות בריתה לתקופת האבן.

מצב כזה מחייב את מעצבי מדיניות הביטחון הלאומי של ישראל לצורת חשיבה שלא הכרנו בעבר: לא כיצד לנצח במלחמה הבאה – כי הניצחון יהיה ניצחון פירוס – אלא איך מונעים את המלחמה הבאה. כאן התשובות מורכבות ובנויות משימוש ב"מקל" הרתעתי כבד לצד הצבת "גזרים" מדיניים, המיועדים למתן את הקונפליקט. מה יכלול ה"מקל" ובאיזו צורה להבהיר את האיום, מה יהיו ה"גזרים" ואיזה מהם יהיה אפקטיבי – אלה שאלות כבדות משקל. אבל אין ספק, שהגיע הזמן לדון בהן בכובד ראש כי הפתרונות הטכנולוגיים שמציע צה"ל ומציעים מומחים חיצוניים הם גם יקרים מאוד ובעיקר אינם נותנים לאיום מענה של ממש.

הכותב הוא פרופ' אמריטוס ליחסים בינלאומיים באוניברסיטת חיפה. ספרו "מתקפת פתע: מנהיגות ומודיעין במבחן העליון" יצא בהוצאת דביר (2019)

<https://www.haaretz.co.il/opinions/.premium-1.8536625>